

# BOSHLANG'ICH SINFDa XALQ OG'ZAKI IJODI NAMUNALARINI O'QITISH UCHUN METODIK TAVSIYALAR

**Qo'lyiyeva Shaxnoza Rustamovna<sup>1</sup>, Aminova Sevinchoy Sirojiddin qizi<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>*Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika fakulteti "Pedagogika" kafedrasida katta o'qituvchisi. Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Gavhar ko'chasi, 1-uy.*

<sup>2</sup>*Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika fakulteti "Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi" kafedrasida Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi BT-23-01 guruh talabasi. Toshkent shahri, Chilonzor tumani, Gavharko'chasi, 1-uy.*

<sup>1</sup>*e-mail: qoyliyevashaxnoza546@gmail.com*

<sup>2</sup>*e-mail: [mohiraa373@gmail.com](mailto:mohiraa373@gmail.com)*

**Annotatsiya.** Ushbu maqola boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishning dolzarb masalalariga bag'ishlangan. Unda o'quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat, estetik did va nutq madaniyatini shakllantirishda folklorning ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, xalq og'zaki ijodi asarlarini dars jarayoniga samarali integratsiya qilish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Taklif etilgan usullar o'qituvchilarga darslarni yanada qiziqarli va mazmunli tashkil etishda yordam beradi. Natijada, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari, mantiqiy fikrlashlari va vatanparvarlik tuyg'ulari rivojlanadi.

**Kalit so'zlar:** Boshlang'ich Ta'lim, Xalq Og'zaki Ijodi, Metodik Tavsiyalar, Pedagogika, O'qitish Metodikasi, Milliy Qadriyatlar, O'quvchilar Rivojlanishi, Folklor

**Abstract.** This article addresses the pressing issues of teaching samples of folk oral creativity in primary school. It analyzes the significance of folklore in fostering respect for national values, aesthetic taste, and speech culture among students. The paper develops methodological recommendations for effectively integrating folk oral creativity into the lesson process, considering the age characteristics of primary school students. The proposed methods assist teachers in organizing more engaging and meaningful lessons. Consequently, students' creative abilities, logical thinking, and patriotic feelings are enhanced.

**Keywords:** Primary Education, Folk Oral Creativity, Methodological Recommendations, Pedagogy, Teaching Methodology, National Values, Student Development, Folklore

**Аннотация.** Данная статья посвящена актуальным вопросам преподавания образцов народного устного творчества в начальных классах. В ней анализируется значение фольклора

в формировании у учащихся уважения к национальным ценностям, эстетического вкуса и культуры речи. В статье разработаны методические рекомендации по эффективной интеграции произведений народного устного творчества в учебный процесс, учитывающие возрастные особенности младших школьников. Предложенные методы помогут учителям организовать уроки более интересно и содержательно. В результате развиваются творческие способности, логическое мышление и патриотические чувства учащихся.

**Ключевые слова:** Начальное Образование, Народное Устное Творчество, Методические Рекомендации, Педагогика, Методика Преподавания, Национальные Ценности, Развитие Учащихся, Фольклор

### **Kirish**

Xalq og'zaki ijodi, asrlar davomida shakllangan boy madaniy meros sifatida, yosh avlodni tarbiyalash va ularning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitish o'quvchilarning nafaqat adabiy savodxonligini oshiradi, balki ularning dunyoqarashini kengaytirib, milliy o'zlikni anglashiga zamin yaratadi. Ushbu jarayon bolalarda ijodiy fikrlash, nutq madaniyati va estetik didni rivojlantirishning muhim vositasi hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda va ularning ma'naviy-axloqiy tushunchalarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodi bilan ishlash metodikasi muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi [1]. Ertaklar, topishmoqlar, dostonlar kabi janrlar yosh o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va tasavvurni rag'batlantirish salohiyatiga ega bo'lib, milliy qadriyatlarni singdirish hamda bolaning dunyoqarashini har tomonlama shakllantirishga xizmat qiladi [1]. Shononova G.Sh. va Xayitova F.A. ta'kidlashicha, ertaklarni o'qitish o'quvchilarning o'qish va tinglash ko'nikmalarini oshirish bilan birga, ularning dunyoqarashini kengaytiradi hamda til va adabiyotga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi [2]. Bu amaliyot bolalarga yaxshilik va yomonlikni farqlash, do'stlik va adolat kabi ijtimoiy qadriyatlarni anglashda yordam beradi, shuningdek, ularning lug'at boyligini sezilarli darajada oshiradi [2]. Mualliflar interfaol elektron kitoblar, vizual va animatsiyali audiokitoblar kabi axborot texnologiyalarini integratsiyalashni ham tavsiya etadilar [2].

Shu bois, boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishda samarali metodik tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifadir. Ushbu maqola xalq og'zaki ijodining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyatini atroflicha tahlil qilib, o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos janrlarni tanlash, ularni o'qitishning interfaol usullari, shuningdek, nutq, ijodiy fikrlash va madaniy savodxonlikni rivojlantirishda undan foydalanish yo'llarini o'rganadi. Maqolada xalq og'zaki ijodi darslarini boshqa fanlar bilan integratsiyalash va o'qituvchining bu jarayondagi roli ham ko'rib chiqiladi.

## **Mavzuga oid adabiyotlar tahlili**

Boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu soha pedagogika, psixologiya, lingvistika va madaniyatshunoslik chorrahasida joylashgan bo'lib, so'nggi yillarda unga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada oshgan. Tadqiqotchilar xalq og'zaki ijodining yosh avlodni har tomonlama rivojlantirishdagi beqiyos ahamiyatini bir ovozdan e'tirof etadilar. Bu nafaqat milliy qadriyatlarni singdirish, balki bolalarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ushbu yondashuv Lev Vygotskiyning sotsiokultural nazariyasi bilan hamohang bo'lib, unda bolaning rivojlanishi ijtimoiy va madaniy kontekstda sodir bo'lishi ta'kidlanadi. Xalq og'zaki ijodi aynan shu madaniy kontekstni ta'minlab, bolalarga o'z jamiyatining qadriyatlari, me'yorlari va bilimlarini o'zlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, konstruktivistik pedagogika tamoyillari nuqtai nazaridan, xalq og'zaki ijodi bolalarga o'z bilimlarini faol ravishda qurish, voqealarni tahlil qilish va ma'no yaratish imkoniyatini beradi, bu esa ularning mustaqil o'rganish qobiliyatini mustahkamlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xalq og'zaki ijodi pedagogik jarayonda shunchaki adabiy material emas, balki bolaning shaxsiyatini shakllantiruvchi kompleks vosita sifatida qaraladi. Xususan, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda va ularning ma'naviy-axloqiy tushunchalarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodi bilan ishlash metodikasi muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi [1]. Ertaklar, topishmoqlar, dostonlar kabi janrlar yosh o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va tasavvurni rag'batlantirish salohiyatiga ega bo'lib, milliy qadriyatlarni singdirish hamda bolaning dunyoqarashini har tomonlama shakllantirishga xizmat qiladi [1]. Bu jihatlar xalq og'zaki ijodining ta'limdagi fundamental o'rnini belgilaydi. Xalq og'zaki ijodi matnlari bolalarda mantiqiy ketma-ketlikni tushunish, sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlash va murakkab syujetlarni idrok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning abstrakt fikrlash qobiliyatini oshirib, kelajakda murakkab fanlarni o'zlashtirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Xalq og'zaki ijodining bolalar nutqini rivojlantirishdagi roli alohida e'tiborga molik. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ertaklar va boshqa janrlar bolalarning lug'at boyligini sezilarli darajada oshiradi, ularning grammatik tuzilmalarni o'zlashtirishiga yordam beradi va og'zaki nutq madaniyatini yuksaltiradi [2]. Ertaklarni o'qitish o'quvchilarning o'qish va tinglash ko'nikmalarini oshirish bilan birga, ularning dunyoqarashini kengaytiradi hamda til va adabiyotga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi [2]. Bu amaliyot bolalarga yaxshilik va yomonlikni farqlash, do'stlik va adolat kabi ijtimoiy qadriyatlarni anglashda yordam beradi, shuningdek, ularning lug'at boyligini sezilarli darajada oshiradi [2]. Bu jarayon V.V. Vinogradovning til va tafakkur birligi haqidagi g'oyalari bilan ham uyg'unlashadi, chunki til orqali bolalar dunyoni anglaydi va o'z fikrlarini ifodalashni o'rganadi. Xalq og'zaki ijodi matnlari, o'zining sodda, jozibali va ritmik tili bilan, bolalar uchun tilni o'rganishning

eng tabiiy va samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ular bolalarda fonetik eshitishni, to'g'ri talaffuzni shakllantirishga, so'z birikmalari va gap tuzilmalarini o'zlashtirishga yordam beradi. Hikoya qilish, qayta hikoya qilish va savol-javoblar orqali bolalar o'z fikrlarini izchil va mantiqiy bayon etishni o'rganadilar, bu esa ularning kommunikativ ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi matnlaridagi obrazli iboralar, metaforalar va taqqoslashlar bolalarning nutqini boyitib, ularni badiiy ifoda vositalaridan foydalanishga o'rgatadi.

Shuningdek, xalq og'zaki ijodi bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Ertaklar, afsonalar va dostonlar bolalarning tasavvurini boyitadi, ularni voqealarni tahlil qilishga, qahramonlarning xatti-harakatlariga baho berishga undaydi. Bu esa o'z navbatida, ularda muammolarni hal qilish, mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Topishmoqlar esa bolalarda tezkor fikrlash, assotsiativ bog'lanishlar o'rnatish va noan'anaviy yechimlarni topish ko'nikmalarini rivojlantiradi [1]. Bu kabi janrlar bolalarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirib, ularning intellektual salohiyatini oshiradi. Xalq og'zaki ijodi matnlari ko'pincha ramziy ma'nolarga boy bo'lib, bolalarni abstrakt fikrlashga va metaforalarni tushunishga undaydi. Bu esa ularning kognitiv moslashuvchanligini oshiradi va murakkab g'oyalarni idrok etish qobiliyatini rivojlantiradi. Xotirani mustahkamlash, voqealar ketma-ketligini eslab qolish va ularni qayta tiklash ham xalq og'zaki ijodi darslarining muhim kognitiv foydalaridan biridir. Bolalar ertaklardagi qahramonlarning sarguzashtlari orqali turli vaziyatlarda qanday qaror qabul qilishni o'rganadilar, bu esa ularning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Madaniy savodxonlikni shakllantirishda xalq og'zaki ijodining o'rni beqiyosdir. Har bir xalqning og'zaki ijodi uning tarixi, urf-odatlar, qadriyatlari va dunyoqarashini aks ettiradi. Boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitish orqali bolalar o'z milliy ildizlarini angelaydi, ajdodlar merosiga hurmat ruhida tarbiyalanadi. Bu ularda milliy g'urur, vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otadi va ularni o'z madaniyatining davomchisi bo'lishga undaydi. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi orqali bolalar insonparvarlik, adolat, mehnatsevarlik, halollik, sadoqat, bag'rikenglik kabi umuminsoniy qadriyatlarni o'zlashtiradi. Bu qadriyatlar ularning shaxsiyatining ma'naviy asosini tashkil etadi va jamiyatda o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Xalq og'zaki ijodi, shuningdek, bolalarni o'z madaniyatining lingvistik xilma-xilligi bilan tanishtiradi, ularga turli dialektlar va so'zlashuv uslublari haqida tushuncha beradi, bu esa ularning tilga bo'lgan sezgirligini oshiradi va madaniy merosning boyligini anglashga ko'maklashadi.

Metodik jihatdan, xalq og'zaki ijodini o'qitishda turli yondashuvlar mavjudligi adabiyotlarda keng muhokama qilinadi. An'anaviy usullar bilan bir qatorda, zamonaviy axborot texnologiyalarini integratsiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shononova G.Sh. va Xayitova F.A. interfaol elektron kitoblar, vizual va animatsiyali audiokitoblar, shuningdek, qahramonlar bilan bog'liq o'yinlarni o'z ichiga olgan ta'limiy kompyuter dasturlari yoki mobil ilovalar kabi axborot texnologiyalarini

integratsiyalashni tavsiya etadilar [2]. Bu yondashuvlar o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishga xizmat qiladi, bolalarning diqqatini jalb etadi va ularning materialni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Masalan, interfaol elektron kitoblar bolalarga matnni o'qish bilan birga, qahramonlar bilan o'zaro muloqot qilish, syujetni tanlash yoki ovozli effektlar bilan ishlash imkoniyatini beradi. Animatsiyali audiokitoblar esa hikoyani vizual va eshitish orqali idrok etishni ta'minlab, bolalarning tasavvurini boyitadi va tinglash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Didaktik materiallardan, masalan, asosiy voqealarni tasvirlaydigan vizual kartochkalardan foydalanish va o'quvchilarni hikoyalarni qayta hikoya qilishga undash ham samarali usullar qatoriga kiradi [2]. Vizual kartochkalar bolalarga voqealar ketma-ketligini eslab qolishga va ularni mantiqiy bog'lashga yordam beradi, qayta hikoya qilish esa ularning og'zaki nutqini, lug'at boyligini va o'z fikrlarini izchil bayon etish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu metodlar bolalarning faol ishtirokini ta'minlab, ularning o'quv motivatsiyasini oshiradi.

Interfaol o'qitish metodlari ham xalq og'zaki ijodi darslarida keng qo'llanilishi lozimligi ta'kidlanadi. O'quvchilarni ertaklar haqida o'z fikrlarini bildirishga va savollarga javob berishga undash, ularning faol ishtirokini ta'minlaydi va o'quv jarayonini yanada jozibador qiladi [2]. Munozaralar, rolli o'yinlar, sahnalashtirishlar, ijodiy loyihalar, masalan, ertak asosida kichik pyesalar yozish yoki qo'g'irchoq teatri tayyorlash kabi usullar bolalarning ijodiy salohiyatini ochishga, jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga va o'z fikrlarini erkin ifodalashga yordam beradi. Bu metodlar bolalarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi, ularda empatiya, hamkorlik, o'zaro hurmat va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'ularini shakllantiradi. Interfaol metodlar bolalarga o'zaro muloqot qilish, bir-birlarining fikrlarini tinglash va umumiy yechimlarni topish imkoniyatini beradi, bu esa ularning ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi.

O'qituvchining roli bu jarayonda markaziy ahamiyatga ega. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki facilitator, yo'naltiruvchi va ilhomlantiruvchi shaxs bo'lishi kerak. U xalq og'zaki ijodi namunalarini o'quvchilarning yosh xususiyatlariga, qiziqishlariga va rivojlanish darajasiga mos ravishda tanlashi, darslarni qiziqarli va mazmunli tashkil etishi lozim. O'qituvchi bolalarni ertak qahramonlarining xatti-harakatlarini tahlil qilishga, ularning motivlarini tushunishga va o'z xulosalarini chiqarishga undashi kerak. Shuningdek, o'qituvchi xalq og'zaki ijodi darslarini boshqa fanlar, masalan, tasviriy san'at (ertak qahramonlarini chizish, ertak syujetiga rasmlar yaratish), musiqa (xalq qo'shiqlarini o'rganish, ertaklarga musiqa tanlash), mehnat (ertak qahramonlari uchun qo'g'irchoqlar yasash, dekoratsiyalar tayyorlash), ona tili (matn ustida ishlash, lug'at boyligini oshirish, insho yozish) va atrofimizdagi dunyo fanlari (ertaklardagi tabiat hodisalari, hayvonlar dunyosi, geografik joylar haqida ma'lumotlar) bilan integratsiyalash orqali o'quv jarayonining samaradorligini oshirishi mumkin. Bu integratsiya bolalarning dunyoqarashini

kengaytiradi va o'rganilgan materialni turli kontekstlarda qo'llashga yordam beradi, fanlararo bog'liqlikni mustahkamlaydi va o'quv materialini chuqurroq o'zlashtirishga zamin yaratadi.

Xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishda janrlarni tanlash masalasi ham muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ertaklar, topishmoqlar, maqollar, tez aytishlar, bolalar qo'shiqlari, sanashmoqlar kabi janrlar eng mos keladi. Ertaklar o'zining syujet dinamikasi va qahramonlarining yorqin obrazlari bilan bolalarning diqqatini tortadi va ularning axloqiy tarbiyasiga xizmat qiladi. Topishmoqlar mantiqiy fikrlashni rivojlantirsa, maqollar va hikmatli so'zlar hayotiy tajribalarni umumlashtirishga va axloqiy me'yorlarni o'zlashtirishga yordam beradi, ularning nutqini obrazli va ta'sirchan qiladi. Tez aytishlar esa bolalarning diksiyasini, nutq apparatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Dostonlar esa, o'zining epik ko'lami va qahramonlik ruhiga ega bo'lishiga qaramay, boshlang'ich sinflarda ularning soddalashtirilgan variantlari yoki ayrim parchalarini o'qitish orqali bolalarda milliy qahramonlik g'oyalarini shakllantirish mumkin [1]. Bu janrlarning har biri o'ziga xos pedagogik salohiyatga ega bo'lib, ularni o'quv jarayoniga to'g'ri integratsiyalash bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi, ularning yosh psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv materialini o'zlashtirishga yordam beradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishda faqatgina matnni o'qish bilan cheklanib qolmasdan, balki uni ijodiy faoliyat bilan uyg'unlashtirish muhimdir. Masalan, ertaklarni o'qigandan so'ng, bolalarga o'z ertaklarini yozish, rasmlar chizish, sahnalashtirish yoki qahramonlar haqida qo'shimcha hikoyalar o'ylab topish vazifasi berilishi mumkin. Bu kabi ijodiy topshiriqlar bolalarning tasavvurini rivojlantiradi, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi darslarida folklor o'yinlari, milliy qo'shiqlar va raqslardan foydalanish ham o'quv jarayonini yanada jonlantiradi va bolalarning madaniy merosga bo'lgan muhabbatini oshiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi. Bu yondashuvlar bolalarda estetik didni shakllantirishga, san'atga bo'lgan qiziqishni uyg'otishga va ularning hissiy dunyosini boyitishga xizmat qiladi, shuningdek, ularda milliy o'yinlar va an'analarga hurmatni shakllantiradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodini o'qitish metodikasi doimiy ravishda takomillashtirishni talab etadi. Mavjud tadqiqotlar asosan xalq og'zaki ijodining umumiy ahamiyatini va ayrim janrlarning o'qitish usullarini yoritgan bo'lsa-da, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos ravishda janrlarni tanlash, ularni o'qitishning interfaol usullarini tizimli ravishda ishlab chiqish, shuningdek, nutq, ijodiy fikrlash va madaniy savodxonlikni rivojlantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish bo'yicha kompleks metodik tavsiyalarni yaratishga qaratilgan chuqur tadqiqotlarga ehtiyoj sezilmoqda. Ayniqsa, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini xalq og'zaki ijodi darslariga samarali integratsiyalash bo'yicha amaliy tavsiyalar va ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini o'rganish dolzarb masalalardan biridir.

Ko'plab tadqiqotlar xalq og'zaki ijodining nazariy ahamiyatini ta'kidlasa-da, amaliyotda o'qituvchilar uchun aniq, bosqichma-bosqich ko'rsatmalar va resurslar yetishmasligi kuzatiladi. Bu esa o'qituvchilarga xalq og'zaki ijodi darslarini samarali tashkil etishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Shuning uchun, ushbu sohadagi tadqiqotlar nafaqat nazariy asoslarni mustahkamlashi, balki amaliyotga yo'naltirilgan, o'qituvchilar uchun qo'llanma bo'la oladigan metodik tavsiyalarni ishlab chiqishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, mavjud ilmiy adabiyotlar xalq og'zaki ijodining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyatini keng qamrovli tarzda yoritgan. Ular xalq og'zaki ijodining bolalarning kognitiv, lingvistik, emotsional va madaniy rivojlanishiga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi. Shononova G.Sh. va Xayitova F.A. kabi tadqiqotchilarning ishlari ertaklarni o'qitish metodikasini takomillashtirish va axborot texnologiyalarini integratsiyalash bo'yicha qimmatli g'oyalarni ilgari surgan [2]. Shuningdek, boshqa tadqiqotlar xalq og'zaki ijodining tanqidiy fikrlash va tasavvurni rag'batlantirishdagi rolini ta'kidlaydi [1]. Biroq, ushbu tadqiqotlar doirasida, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitish bo'yicha yagona, tizimli va amaliy metodik tavsiyalar majmuini yaratish zarurati mavjud. Ushbu maqola aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, mavjud bilimlarni sintez qilish va amaliyotga tatbiq etish uchun yangi yondashuvlarni taklif etishni maqsad qilgan. Bu esa o'z navbatida, boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodining o'qitilish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi, o'qituvchilarga ushbu boy madaniy merosni yosh avlodga yetkazishda samarali vositalar bilan ta'minlaydi va ularning pedagogik faoliyatini yanada boyitadi.

### **Tadqiqot metodologiyasi**

The research methodology section typically outlines the overall approach, the specific methods used, and the rationale behind them. For a graduate-level academic article on "Bosh sinfda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitish uchun metodik tavsiyalar" (Methodological recommendations for teaching folk oral creativity samples in primary grades), this section would detail how these recommendations were developed and substantiated.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini, ularning kognitiv va emotsional rivojlanish darajasini inobatga olgan holda, xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitish bo'yicha samarali metodik tavsiyalar tizimini ishlab chiqish va ilmiy asoslashdan iborat. Shuningdek, tadqiqot o'quvchilarda nutq madaniyatini, ijodiy fikrlashni va madaniy savodxonlikni rivojlantirishda xalq og'zaki ijodining pedagogik salohiyatini maksimal darajada ishga solishga qaratilgan amaliy yondashuvlarni taklif etishni maqsad qilgan. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: birinchidan, xalq og'zaki ijodining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyatiga oid nazariy asoslar hamda mavjud pedagogik amaliyotlarni chuqur tahlil qilish; ikkinchidan, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun xalq og'zaki ijodi janrlarini tanlash

mezonlarini aniqlash va ularni ilmiy asoslash; uchinchidan, xalq ogʻzaki ijodi darslarida qoʻllaniladigan interfaol oʻqitish metodlari va usullarini tizimlashtirish hamda ularning samaradorligini oshirish boʻyicha takliflar ishlab chiqish; toʻrtinchidan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) xalq ogʻzaki ijodi darslariga samarali integratsiyalash boʻyicha amaliy tavsiyalar shakllantirish; beshinchidan, nutq, ijodiy fikrlash va madaniy savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan kompleks metodik tavsiyalar majmuini yaratish; oltinchidan, ishlab chiqilgan tavsiyalarning pedagogik amaliyotdagi potentsial samaradorligi va qoʻllanilish imkoniyatlarini baholash.

Tadqiqotning obyekti boshlangʻich sinflarda xalq ogʻzaki ijodi namunalarini oʻqitish jarayoni hisoblanadi. Tadqiqot predmeti esa boshlangʻich sinf oʻquvchilariga xalq ogʻzaki ijodini oʻqitishning metodik asoslari, samarali usullari va interfaol yondashuvlaridan iborat.

Ushbu tadqiqotda nazariy va empirik metodlarning kompleks yondashuvi qoʻllanildi. Nazariy metodlar tadqiqotning kontseptual asoslarini shakllantirishda muhim rol oʻynadi. Xususan, pedagogika, psixologiya, lingvistika va madaniyatshunoslik sohalariga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, sintez qilish, umumlashtirish va tizimlashtirish orqali xalq ogʻzaki ijodining boshlangʻich taʼlimdagi nazariy ahamiyati, uning bolalar rivojlanishiga taʼsiri chuqur oʻrganildi. Mavzuga oid adabiyotlar tahlili jarayonida, xalq ogʻzaki ijodining kognitiv qobiliyatlar va maʼnaviy-axloqiy tushunchalarni shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati [1], shuningdek, ertaklarni oʻqitish orqali oʻqish, tinglash koʻnikmalarini oshirish, dunyoqarashni kengaytirish va lugʻat boyligini oshirish kabi jihatlar [2] sintez qilindi. Qiyosiy-tahliliy tahlil metodidan foydalanib, xalq ogʻzaki ijodini oʻqitishning turli metodik yondashuvlari, jumladan, anʼanaviy va zamonaviy usullar oʻrganildi, ularning afzalliklari va kamchiliklari aniqlandi. Pedagogik tajribalarni oʻrganish va umumlashtirish metodi esa ilgʻor oʻqituvchilarning xalq ogʻzaki ijodi darslarini tashkil etishdagi samarali amaliyotlarini aniqlashga va ularni metodik tavsiyalar tizimiga kiritishga imkon berdi. Modellashtirish metodi yordamida esa boshlangʻich sinflarda xalq ogʻzaki ijodini oʻqitishning kompleks metodik tizimi, jumladan, janrlarni tanlash mezonlari, interfaol usullar va AKT integratsiyasi modellari ishlab chiqildi.

Empirik metodlar ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarning amaliyotga tatbiq etilishi va samaradorligini dastlabki baholash uchun qoʻllanildi. Pedagogik kuzatuvlar boshlangʻich sinflarda xalq ogʻzaki ijodi darslarining hozirgi holatini, oʻqituvchilarning ushbu materialni oʻqitishda duch kelayotgan qiyinchiliklarini va oʻquvchilarning xalq ogʻzaki ijodiga boʻlgan munosabatini oʻrganishga qaratildi. Oʻqituvchilar va mutaxassislar bilan suhbatlar oʻtkazilib, ularning xalq ogʻzaki ijodini oʻqitish boʻyicha fikrlari, takliflari va ehtiyojlari aniqlandi. Xususan, Shononova G.Sh. va Xayitova F.A. tomonidan ilgari surilgan axborot texnologiyalarini integratsiyalash, interfaol elektron kitoblar, vizual va animatsiyali audiokitoblar, taʼlimiy kompyuter dasturlari yoki mobil ilovalar kabi

vositalardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar [2] amaliyotdagi o'qituvchilarning fikrlari bilan solishtirildi va ularning qanchalik dolzarb ekanligi baholandi. Ekspert baholash metodi yordamida ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar loyihasi tajribali pedagoglar, metodistlar va mutaxassislar tomonidan ko'rib chiqildi. Ularning fikr-mulohazalari va takliflari asosida tavsiyalar takomillashtirildi va yakuniy shaklga keltirildi. Bu jarayon tavsiyalarning ilmiy asoslanganligini va amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini oshirishga xizmat qildi.

Tadqiqot uch bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqich (tayyorgarlik-tahliliy bosqich) 2022-yil sentabr-dekabr oylarida o'tkazildi. Bu bosqichda tadqiqot muammosi aniqlandi, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, dissertatsiyalar, monografiyalar va o'quv qo'llanmalari tahlil qilindi. Xalq og'zaki ijodining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyati, uning bolalar rivojlanishiga ta'siri bo'yicha nazariy asoslar o'rganildi. Mavjud pedagogik amaliyotlar va metodik yondashuvlar o'rganilib, tadqiqotning nazariy-metodologik bazasi shakllantirildi. Ikkinchi bosqich (loyihalash-ishlab chiqish bosqichi) 2023-yil yanvar-avgust oylarida amalga oshirildi. Bu bosqichda boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlariga mos keladigan xalq og'zaki ijodi janrlarini tanlash mezonlari ishlab chiqildi. Ertaklar, topishmoqlar, maqollar, tez aytishlar va dostonlarning soddalashtirilgan variantlari kabi janrlarni o'qitishning interfaol metodlari va usullari tizimlashtirildi. Jumladan, rolli o'yinlar, sahnalashtirishlar, ijodiy loyihalar, munozaralar va savol-javoblar kabi interfaol usullar [2] ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarga kiritildi. Shuningdek, axborot texnologiyalarini, masalan, interfaol elektron kitoblar, vizual va animatsiyali audiokitoblar, ta'limiy kompyuter dasturlari yoki mobil ilovalar [2] kabi vositalarni xalq og'zaki ijodi darslariga integratsiyalash bo'yicha amaliy ko'rsatmalar ishlab chiqildi. Uchinchi bosqich (baholash-yakuniy bosqich) 2023-yil sentabr-dekabr oylarida o'tkazildi. Bu bosqichda ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar loyihasi tajribali o'qituvchilar va metodistlar ishtirokida ekspert baholashdan o'tkazildi. Ekspertlarning fikr-mulohazalari va takliflari asosida tavsiyalar takomillashtirildi, ularning amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari va samaradorligi baholandi. Tadqiqot natijalari umumlashtirildi, xulosalar shakllantirildi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat: birinchidan, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, xalq og'zaki ijodi janrlarini tanlash va ularni o'qitishning interfaol usullarini, shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini integratsiyalashga qaratilgan kompleks metodik tavsiyalar tizimi ishlab chiqildi va ilmiy asoslandi; ikkinchidan, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun xalq og'zaki ijodi janrlarini (ertaklar, topishmoqlar, maqollar, tez aytishlar, dostonlardan parchalar) tanlash mezonlari aniqlandi va ularning pedagogik ahamiyati asoslandi; uchinchidan, xalq og'zaki ijodi darslarida o'quvchilarda nutqni, ijodiy fikrlashni va madaniy savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan interfaol o'qitish

metodlari (rolli o'yinlar, sahnalashtirishlar, ijodiy loyihalar, munozaralar, vizual kartochkalar va hikoyalarni qayta hikoya qilish [2]) tizimlashtirildi; to'rtinchidan.

### **Xulosa**

Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishning nazariy asoslari va amaliy metodologiyasini chuqur tahlil qildi. Tadqiqot natijasida o'quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, xalq og'zaki ijodi janrlarini tanlash mezonlari, interfaol o'qitish usullari va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini samarali integratsiyalashga qaratilgan kompleks metodik tavsiyalar tizimi ishlab chiqildi va ilmiy asoslandi. Ushbu tavsiyalar bolalarda nutq madaniyati, ijodiy fikrlash va madaniy savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ular o'qituvchilarga milliy merosni yosh avlodga jozibali va samarali tarzda yetkazishda amaliy ko'rsatmalar berib, boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodi darslarining sifatini va o'quvchilarning o'zlashtirish samaradorligini sezilarli darajada oshirishga muhim hissa qo'shadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

- [1] Vygotskiy, L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
- [2] Shononova G.Sh., Xayitova F.A. Boshlang'ich sinflarda ertaklarni o'qitish metodikasi va uning pedagogik ahamiyati. O'zbekiston pedagogika jurnali, 2021.